

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY**

NESPISOVNÉ ÚTVARY ČEŠTINY V UMĚLECKÉM PŘEKLADU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alice Slámová

Specializace v pedagogice: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc.

Plzeň, 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2021

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji doc. PhDr. Milanovi Hrdličkovi, CSc., za odborné vedení, cenné rady, připomínky, a především za vstřícný přístup při psaní této bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD	3
1 POJEDNÁNÍ O BÁZOVÝCH POJMECH TEORIE UMĚLECKÉHO PŘEKLADU.....	5
1.1 PŘELOŽITELNOST.....	5
1.2 EKVIVALENCE	6
1.3 ADEKVÁTNOST.....	8
2 STRATIFIKACE ČESKÉHO NÁRODNÍHO JAZYKA S DŮRAZEM NA ROLI SPISOVNÉ A OBECNÉ ČEŠTINY.....	10
2.1 SPISOVNÝ ÚTVAR ČESKÉHO JAZYKA	10
2.2 NESPISOVNÉ ÚTVARY ČESKÉHO JAZYKA.....	12
3 ZMAPOVÁNÍ SITUACE UPLATNĚNÍ NESPISOVNÝCH PRVKŮ VE VYBRANÝCH PŘEKLADECH CIZOJAZYČNÉ LITERATURY DO ČEŠTINY.....	16
3.1 PREZYDENT KROKADÝLŮ.....	16
3.1.1 Ukázka č. 1.....	17
3.1.1.1 Rovina foneticko-fonologická (hláskoslovná).....	17
3.1.1.2 Rovina morfologická (tvaroslovná).....	18
3.1.1.3 Rovina lexikální (slovní zásoba)	18
3.1.1.4 Rovina syntaktická (větná skladba).....	19
3.1.1.5 Srovnání překladu a originálu.....	19
3.1.2 Ukázka č. 2.....	20
3.1.2.1 Rovina foneticko-fonologická (hláskoslovná).....	21
3.1.2.2 Rovina morfologická (morfologická).....	21
3.1.2.3 Rovina lexikální (slovní zásoba)	21
3.1.2.4 Rovina syntaktická (větná skladba).....	22
3.1.2.5 Srovnání překladu a originálu.....	22
3.1.3 Ukázka č. 3.....	23
3.1.3.1 Rovina foneticko-fonologická (hláskoslovná).....	23
3.1.3.2 Rovina morfologická (morfologická).....	23
3.1.3.3 Rovina lexikální (slovní zásoba)	24
3.1.3.4 Rovina syntaktická (větná skladba).....	24
3.1.3.5 Srovnání překladu a originálu.....	25
3.1.4 Ukázka č. 4.....	26
3.1.4.1 Rovina foneticko-fonologická (hláskoslovná).....	26

3.1.4.2	Rovina morfoložická (morfoložická).....	27
3.1.4.3	Rovina lexikální (slovní zásoba)	27
3.1.4.4	Rovina syntaktická (větná skladba).....	28
3.1.4.5	Srovnání překladu a originálu.....	28
3.2	NA CESTĚ.....	30
3.2.1	Ukázka č. 1.....	30
3.2.1.1	Rovina foneticko-fonologická (hláskoslovná).....	31
3.2.1.2	Rovina morfoložická (morfoložická).....	31
3.2.1.3	Rovina lexikální (slovní zásoba)	31
3.2.1.4	Rovina syntaktická (větná skladba).....	31
3.2.1.5	Srovnání překladu a originálu.....	31
3.2.2	Ukázka č. 2.....	32
3.2.2.1	Rovina foneticko-fonologická (hláskoslovná).....	32
3.2.2.2	Rovina morfoložická (morfoložická).....	32
3.2.2.3	Rovina lexikální (slovní zásoba)	32
3.2.2.4	Rovina syntaktická (větná skladba).....	33
3.2.2.5	Srovnání překladu a originálu.....	33
3.3	SROVNÁNÍ VYBRANÝCH DĚL.....	34
	ZÁVĚR.....	36
	RESUMÉ.....	38
	SEZNAM LITERATURY	40

Úvod

Motivací pro tuto kvalifikační práci je osobní zájem o překlad uměleckých textů z anglického jazyka do českého. Při vlastních překladech často docházelo k obtížím při překladu jazykově specifických výrazů či slovních spojení. Velmi problematickými se ukázaly být nejen různé frazémy, ale právě i výrazy nespisovné. Dalším velkým problémem byla nutnost vyřešit, zda dělat překlad doslovný či zda se uchýlit k překladu volnějším. Rozhodnutí napsat kvalifikační práci na toto téma vychází tedy i z vlastní zájmu o tuto problematiku a také z potřeby získat nutné teoretické a praktické znalosti pro zlepšení metody vlastního překladu uměleckých textů.

Cílem práce je prostřednictvím charakteristiky klíčových pojmů teorie uměleckého překladu přiblížit a okomentovat meze a možnosti zdařilého překladu nespisovných útvarů českého jazyka do jazyka typologicky odlišného, konkrétně do angličtiny. Dále se blíže seznámit s nespisovnými útvary českého jazyka, a především, pokusit se prokázat, že je překlad kolokviální češtiny v zásadě možný. Pro tento účel byla vybrána díla dvou amerických spisovatelů: Prezydent Krokadýlů od Warrena Millera v překladu Josefa Škvoreckého a román Na cestě od Jacka Kerouaca v překladu Jiřího Josky. Během zkoumání jednotlivých děl je záměrem zjistit i to, jaké nespisovné prvky se v dílech vyskytují a zda jsou adekvátně přeloženy.

V bakalářské práci jsou použity především metody analýzy a komparace. Analýze se podrobí vybrané ukázky z reprezentativních děl. Jejich rozbor je proveden z hlediska čtyř jazykových rovin (foneticko-fonologické, morfologické, lexikální a syntaktické). Jednotlivé ukázky jsou vždy jak v originálním (anglickém) jazyce, tak v českém překladu. Na konec budou ukázky v původním jazyce srovnávány s českým překladem, kde se podrobí kritice.

Práce je rozdělena na tři kapitoly, které se dále člení na podkapitoly v několika úrovních (celkem čtyři úrovně). V první a druhé kapitole se věnujeme otázkám teoretickým z oblasti translatologie i jazykovědné bohemistiky. Závěrečná kapitola je věnována praktickému rozboru vybraných literárních děl. Na začátku každé kapitoly je nejprve v krátkosti řečeno, o čem celá část bude. Naopak konec kapitol je opatřen závěrem. V celém textu se vyskytují citace a poznámky pod čarou, které obsahují různé vysvětlivky nebo odkazy na literaturu či internetové zdroje.

V první kapitole se blíže seznámíme s bázovými pojmy jako jsou přeložitelnost, ekvivalence a adekvátnost. Tyto jednotlivé pojmy jsou zde stručně vysvětleny. Následující

kapitola se zabývá stratifikací českého národního jazyka s důrazem na roli spisovné a obecné češtiny. Rozdělíme si český jazyk podle spisovnosti, vyjmenujeme si a přiblížíme jednotlivé útvary českého jazyka. Konkrétně se zaměříme na nespisovné útvary českého jazyka, zejména obecnou češtinu a sociolekty (slang, profesní mluva, argot). V závěrečné kapitole se dostáváme k praktické části práce. Každé reprezentativní dílo je zpracováno zvlášť a z obou děl je vybráno několik ukázek (v anglickém i českém jazyce). Ty jsou následně analyzovány z hlediska jednotlivých jazykových rovin. V těchto srovnáních najdeme často výčet všech nespisovných prvků v češtině, které jsou opatřeny konkrétními příklady. Dále dojde na srovnání originálu a překladu jednotlivých ukázek. Konec závěrečné kapitoly je opatřen srovnáním obou publikací. V samotném závěru bakalářské práce jsou shrnuty poznatky získané z analýzy jednotlivých děl.

1 POJEDNÁNÍ O BÁZOVÝCH POJMECH TEORIE UMĚLECKÉHO PŘEKLADU

V této kapitole si přiblížíme vybrané pojmy důležité pro pochopení podstaty antiadaptačního přístupu k převodu literárního díla z jazyka výchozího do cílového. Vysvětlíme si, v čem spočívá podstata přeložitelnosti a jaký je rozdíl mezi ekvivalencí a adekvátností překladu, ale také se seznámíme s různými pohledy na danou problematiku některých teoretiků a badatelů.

1.1 PŘELOŽITELNOST

Přeložitelnost je jedním ze základních východisek v teorii překládání. V současnosti je tématem stále aktuálním, o kterém se v odborné literatuře živě diskutuje. Mnoho teoretiků pohlíží na problém přeložitelnosti spíše v obecné rovině, bez vázanosti na určitý typ textu (odborný, umělecký apod.). Pro nás je ale důležitější otázka přeložitelnosti uměleckého textu, jenž má výrazné specifické rysy. Podle K. Horálka je situace při překládání uměleckého textu poněkud složitější než například u textu odborného. „*Umělecké hodnoty jazykových projevů jsou těsněji spjaty s vlastnostmi konkrétního jazykového materiálu.*“ (K. Horálek 1973, s. 25).

Problematika přeložitelnosti dala vzniknout dvěma názorovým protipólům. Na jedné straně stojí stoupenci absolutní nepřeložitelnosti a na straně druhé přívrženci absolutní přeložitelnosti (ať už se jedná o možnost existence překladu vůbec, nebo o kvalitu přetlumočení hodnot originálu). Oba tyto krajní názory mají celou řadu zastánců, nicméně je zde i řada teoretiků, jejichž stanoviska jsou spíše projevem kompromisu (M. Hrdlička 2014, s. 9-10).

Stoupenci názoru o nepřeložitelnosti opírají svá tvrzení o několik základních premis. Jednou z nich je například rozdílná struktura jazyků. Mezi zastánce tohoto názoru můžeme uvést ruského lingvistu A. A. Potebnu: „*Jestliže se slovo jednoho jazyka nekryje se slovy druhého, mohou se tím méně překrývat kombinace slov, obrazy, dojmy...*“ (Citováno podle: M. Hrdlička 2014, s. 10). Dalším argumentem pro tvrzení o nepřeložitelnosti byl názor, že jazyk je ve své podstatě odrazem ducha národa, a proto je příslušníkům jiného národa nesdělitelný. Jedním z prvních propagátorů této myšlenky byl W. von Humboldt. S obdobnou myšlenkou přišel také G. W. Leibnitz. Podle něj „*... jazyk myšlenku nejen zprostředkuje, ale i podmiňuje – člověk myslí a vnímá tak, jak mu to jazyk dovolí.*“ (J. Vilikovský 2002, s. 13).

K názorům podporujícím myšlenku přeložitelnosti přispěl svou teorií L. Söll. Podle něj je jazyk především nástroj komunikace. Tudíž přenášená informace, ač má určitou formu, nezasahuje tato forma myšlenku jako takovou. Toto pojetí podle L. Sölla v současné lingvistice převládá. Také J. Vilikovský přispěl k teorii o přeložitelnosti svým názorem, že „*předmětem a obsahem jazykové komunikace je tedy objektivní skutečnost, jazyk je pouze zprostředkovatelem, nikoli tvůrcem, nebo snad jakýmsi „mezisvětlem“.*“ (blíže viz M. Hrdlička 2014, s. 12). Z těchto teorií je tedy patrné, že umělecký překlad je možný, protože objektivní realita existuje nezávisle na našem vědomí a také proto, že postupy vnímání a myšlení odrážející objektivní realitu jsou společné pro celé lidstvo – a proto i sdělitelné (M. Hrdlička 2014, s. 12-13).

Velký přínos pro translatologii měla teze o typologické rovnocennosti jazyků. V souvislosti s tím uvedeme známý výrok V. Skaličky „*jazyky jsou řešením téhož problému různými prostředky*“. Podle J. Šabršuly jazyky řeší komunikativní potřeby nejrozličnějšími způsoby. I když je jeden jazyk v různých jazykových rovinách bohatší než ten druhý, jejich sdělovací a jiné funkce tím nejsou nijak výrazně narušeny. Jednoduše řečeno – to, co je v jednom jazyce vyjádřeno morfologicky, v jiném může být vyjádřeno např. syntakticky (M. Hrdlička 2014, s. 13). Při překladu z jednoho jazyka do jiného nesmíme opomenout jeden důležitý fakt – stupeň rozvoje jazyka. „*Jazyky jsou si tedy překladatelsky rovnocenné jen tenkrát, jsou-li na stejném stupni vývojovém.*“ (K. Horálek, 1957, s. 9). Je tedy třeba brát v úvahu propracovanost jazyka jak z hlediska lingvistického, tak i kulturního.

V současné době se teoretikové přiklání k tezi o přeložitelnosti uměleckého jazyka. Nicméně úplně nevyklučujeme myšlenku o dílčí nepřeložitelnosti textu. Jak jsme si uvedli dříve, velmi záleží na propracovanosti jednotlivých jazyků a jejich stupni vývoje. Také je pochopitelné, že čím více jsou jazyky rozdílné a vzdálené, tím složitější bývá jejich překlad. Nelze popřít, že v jistých případech je nalezení optimálního řešení složité. Velmi záleží na překladatelově talentu a kreativitě, aby našel adekvátní umělecký překlad. Nicméně dnes již víme, „*že je literární dílo přeložitelné a že adekvátní umělecký překlad může ve vysoké míře zdařile reprodukovat kvality předlohy.*“ (blíže M. Hrdlička 2014, s. 14).

1.2 EKVIVALENCE

Teorie překladatelské ekvivalence (určitá kvalita relace mezi výchozím a cílovým textem) i pojetí ekvivalentu (prostředek, popř. soubor prostředků pro dosažení ekvivalence, nebo jejího vyjádření) prošly za poslední desetiletí zajímavým vývojem. Během tohoto

vývoje se k počáteční opozici ekvivalentu slovníkového a překladového postupně přidávaly další rysy, tudíž se teorie ekvivalence čím dál více diferenciovala (blíže M. Hrdlička 2014, s. 15).

V rámci diferenciacie vzniklo mnoho pojetí ekvivalence. Například E. A. Nida rozlišoval tzv. *ekvivalenci formální* (orientace na výchozí jazyk, jedná se o co nejpřesnější přetlumočení obsahu i formy předlohy) a *ekvivalenci dynamickou* (založena na principu stejného komunikačního efektu předlohy i překladu na čtenáře). Dalším typem je *ekvivalence sémantická* (vztah významu obou textů - L. S. Barchudarov), *ekvivalence pragmatická* (shoda účinku obou textů na čtenáře - A. Neubert i A. D. Švejcer) a *ekvivalence stylistická* (předání obsahu originálu při zachování stylistických rysů – J. I. Recker). Dále už jen vyjmenujeme: *ekvivalence komunikační* (G. Jäger), *ekvivalence funkční*¹ (A. Ljudskanov), *teorie úrovní ekvivalence* (V. N. Komissarov), *ekvivalence formálně grafická* (Z. D. Lvovská), *ekvivalence fonetická* (M. Hrdlička) (uvedeno podle M. Hrdlička 2014, s. 15-16).

Při vymezení již zmíněných přístupů a jejich uplatňování v praxi uměleckého překladu začali badatelé narážet na dva okruhy problémů. Tou první je otázka, zda je vůbec reálně možné dosáhnout překladatelské shody nebo maximální možné podobnosti. Za druhé je to otázka týkající se následků pokusů o takovouto shodu, resp. jejich povahy a vlivu na charakter cílového textu (M. Hrdlička 2014, s. 16).

Od začátku si teoretikové uvědomovali problematičnost spojenou s ekvivalencí. Vždy zde byla jistá omezení (odlišnost výchozího a cílového kontextu, různá míra vyspělosti čtenářů, odlišné normy a jazykové, kulturní aj. konvence). Dalším problémem, proti kterému teoretikové vystupovali, bylo ztotožnění překladatelské ekvivalence na úrovni *langue* a *parole*. K. Horálek své výhrady shrnul takto: „*Požadavek, aby přeložené dílo mluvilo k nové čtenářské obci stejným způsobem jako originál k čtenářské obci, ke které se obracel autor, je nejen neřešitelný, ale i nesprávný.*“ (K. Horálek 1957, s. 11). Někteří kompromisní badatelé upouštějí od vztahování ekvivalence na dílo jako celek a začíná se uplatňovat pojetí nové, a to adekvátní překlad (M. Hrdlička 2014, s. 17).

¹ Funkční ekvivalencí se též zabývá M. Hrala (1987)

1.3 ADEKVÁTNOST

Na adekvátnost překladu (relace „něčeho k něčemu“) lze pohlížet dvěma způsoby. Buďto jako na adekvátnost překladu předloze (způsobu realizace autorova záměru), nebo jako na adekvátnost přeloženého díla potřebám a očekávání nového čtenáře (adresáta). Pro dosažení adekvátního překladu je vhodné vzít v úvahu oba již zmíněné způsoby a vytvořit vyvážený kompromis (M. Hrdlička 2014, s. 17).

Adekvátní překlad je jakýmsi kompromisem mezi překladem doslovným a volným. Překladatel respektuje originál, zároveň se ho však snaží přiblížit novému čtenáři. Respektuje dominanty a identitu originálu, ale pohlíží na ně z určité dobové a společenské perspektivy (očima současného čtenáře). V překladatelském procesu by neměla chybět jak složka reprodukční, tak složka tvůrčí, a to v takovém poměru, aby hodnoty originálu přenesené do nového textu nebyly zkreslené. Jedná se tzv. o proces tvůrčí reprodukce. Překladatel by měl být ve své tvůrčí práci zodpovědný a ukázněný, aby nedocházelo k nežádoucím a nevhodným úpravám předlohy (M. Hrdlička 2014, s. 18-20). J. Levý (1983, s. 28.) ve svém díle zmiňuje: „*Úkolem překladatelským není reprodukovat, a tím méně přetvářet elementy a struktury originálu, nýbrž vystihnout jejich funkci a užít místo nich elementy a struktury vlastního jazyka, které by v míře co největší mohly být jejich substituty a ekvivalenty stejně vhodnými a účinnými.*“

V rámci vymezení adekvátnosti překladu je třeba upozornit na Hausenblasovo členění poměru mezi pojmy překladu a uměleckého díla.² Pro nás je nejdůležitější varianta A, protože jako jediná zapadá do představy adekvátního (uměleckého) překladu. B a C rozhodně nejsou z hlediska adekvátnosti žádoucí. Poslední možnost (D) je poměrně problematická (nutné ozřejmit, o jaké útvary by se jednalo). Toto schéma nám ukazuje, že je možné (avšak ne nutně správné) „*přístupovat z překladatelského hlediska k různým typům textu různým způsobem.*“ (M. Hrdlička 2014, s. 21-23).

Na závěr této kapitoly si stručně shrneme problematiku překladu uměleckého textu. Ačkoli problematika přeložitelnosti uměleckého překladu rozděluje některé badatele na

² K. Hausenblas (1971) rozlišuje:

- A. umělecký překlad uměleckého díla
- B. neumělecký překlad uměleckého díla
- C. umělecký překlad neuměleckého díla
- D. neumělecký překlad neuměleckého díla

zastánce absolutní přeložitelnosti a jiné naopak na stoupence absolutní nepřeložitelnosti, v současné době se vědecká obec přiklání spíše k těm, kteří přetlumočení uměleckého textu obhajují. Nicméně ani překladatelský optimismus nevyklučuje částečnou nepřeložitelnost uměleckého textu. Někdy je nalezení optimálního řešení skutečně nesnadné a dosáhnout adekvátního překladu je velmi náročné. Přesto by tyto ztížené podmínky neměly vést k tvrzení, že text je nepřeložitelný. Jak již bylo zmíněno, zdařilý překlad často závisí na překladatelových schopnostech a na jeho kreativitě. Jak k překladu přistupovat jsme uvedli teorii ekvivalence. Avšak s touto teorií se pojí mnohá omezení, jako je např. odlišná míra vyspělosti čtenářů, nebo odlišné jazykové normy a konvence. Proto se v současnosti badatelé přiklánějí spíše než k ekvivalenci k adekvátnímu (vhodnému) překladu. V podstatě se jedná o určitý kompromis mezi „uměním možného“ doslovného překladu a volným překladem. Nejdůležitější však je, že překladatel se musí svého úkolu zhostit zodpovědně, respektovat dominanty originálu, ale zároveň být schopen dílo vhodně přiblížit současným adresátům.

2 STRATIFIKACE ČESKÉHO NÁRODNÍHO JAZYKA S DŮRAZEM NA ROLI SPISOVNÉ A OBECNÉ ČEŠTINY

Český (národní) jazyk nemá jednu podobu, ale jedná se o poměrně složitý systém. Náš národní jazyk je členitý a lze na něj nahlížet z různých hledisek. V této kapitole se na něj podíváme především z hlediska jeho stratifikace. Přiblížíme si také jednotlivé útvary českého jazyka - konkrétněji se zaměříme na obecnou češtinu.

Jak již bylo zmíněno, český jazyk je poměrně členitý a dá se dělit na *útvary strukturní* (variety) a *útvary nestrukturní*. Strukturní útvary se dále dělí na *češtinu standardní* (komunikační sféra regulovaná) a *češtinu nestandardní* (komunikační sféra neregulovaná). Do standardní češtiny patří čeština spisovná a její vrstva – hovorová čeština. Naopak čeština nestandardní obsahuje obecnou češtinu tzv. „*vyššího typu*“ (obecná čeština užívaná v některých veřejných, zejména mediálních, textech), interdialekty a dialekty. Do útvarů nestrukturních (specifické soubory lexémů, poloútvary, sociolekty) spadá: obecný slang, profesní mluva, zájmový slang a argot.

Jednotlivé jazykové útvary (variety) a poloútvary (sociolekty) se odlišně uplatňují v komunikační sféře. Spisovná a hovorová čeština pokrývají celonárodní komunikaci (na tuto funkci aspiruje i vyšší typ obecné češtiny). Naopak sociolekty a ostatní útvary složí k pokrytí komunikace regionální a skupinové (do celonárodní komunikace se dostávají pomocí krásné literatury či beletrizované publicistiky) (M. Krčmová 2017).

2.1 SPISOVNÝ ÚTVAR ČESKÉHO JAZYKA

Spisovná čeština, jak jsme si výše zmínili, je prestižní strukturní útvar národního jazyka, který je užíván celonárodně. Jedná se o útvar, jehož hlavní funkce je integrační a národně reprezentativní. Kodifikace češtiny je zachycena v příručkách českého jazyka, mluvnících, slovnících, učebnicích a v pravidlech českého pravopisu a výslovnosti. Primárně je spisovná čeština užívána ve formě psané a v oficiálních a veřejných mluvených projevech. Rozvrstvení spisovné češtiny je bohaté jak stylově, tak funkčně a regionálně (P. Karlík 2002, s. 90-91). Spisovná čeština (v poslední době se někteří lingvisté ztotožňují s označením spisovné češtiny jako standardní jazyk/standard) se skládá především z jazykových prostředků *neutrálních*. Tyto prostředky jsou bezpříznakové, tvoří základ spisovné češtiny a běžně se užívají v psaných a mluvených projevech. Oficiální psané projevy nebo vybrané vysoce oficiální mluvené projevy užívají nejen neutrální výrazy, ale

jednotlivé jazykové prostředky často přecházejí do jazykové vrstvy, která je jim nejbližší, nejedná se však pravidlo. Pohyb na ose spisovnosti směrem vlevo platí spíše pro rovinu lexikální. Jedná se obvykle o slova označující nové technologie. Takže slova z odborné a knižní oblasti přecházejí do roviny neutrální (leasing, harddisk, mail, management) (M. Čechová 2011, s. 23- 24).

Ne všechny prvky, které z nespisovné češtiny (obvykle obecné) přechází do spisovné češtiny (obvykle hovorové) jsou kodifikovány. Rozlišení tedy prvků spisovných kodifikovaných, nekodifikovaných a expresivních bývá obtížné (J. Svobodová 2011, s. 10).

2.2 NESPISOVNÉ ÚTVARY ČESKÉHO JAZYKA

Nespisovná čeština neboli tzv. substandard je diferenciován územně (regionálně) a sociálně. Územní diference u nás není tak výrazná, jako v jiných jazycích, ale čím jsme dál od centra (Praha), tím jsou rozdíly více značné. Do územního členění lze zařadit **nářečí neboli dialekty**. J. Hrbáček (1986, s. 39) definuje nářečí takto: „*Nářečí (dialekt) je jazykový útvar užívaný v určité zeměpisné ohraničené oblasti. Nářečí je mluva určitého kraje, která slouží jako nástroj komunikace jen jisté části příslušníků národa (zpravidla lidovým vrstvám venkovským) a to jen v oblasti běžného a pracovního styku.*“ Na Moravě jsou dialekty výrazně zachovalejší. Zde se jedná spíše o tzv. **interdialekty** (nadrářečí), která v sobě zahrnují menší dialekty, jež ztratily některé ze svých odlišností. Mezi ně patří: **lašské** (slezské) na severovýchodě Moravy a ve Slezsku, **moravskoslovenské** na jihovýchodě Moravy a **hanácké** (středomoravské). Naopak méně zachovaná jsou česká nářečí: **jihozápadočeské**, **severovýchodočeské** a **středočeské** (s centrem v Praze), které je podkladem pro obecnou češtinu. Tato česká nářečí se sjednocovala (unifikovala) a v současnosti se v Čechách převážně užívá obecné češtiny. Dialekty i interdialekty mají, podobně jako spisovná čeština, své prostředky lexikální, fonetické, morfologické a syntaktické. A stejně jako spisovná čeština mají tyto útvary i svou normu tj. „*souhrn prostředků považovaných jejich nositeli za závazný*“ (M. Čechová 2011, s. 24).

Obecná čeština, dosud stále probádávaná jazyková oblast českými lingvisty, má svůj základ ve středočeském nářečí. Jedná se vlastně o český interdialekt, který vznikl unifikací tří českých nářečí (jihozápadočeského, severovýchodočeského a středočeského). Původně byla jazykem venkovského obyvatelstva, mluvilo se jí ale i na předměstích větších měst. Obecná čeština má v zásadě vyšší postavení než ostatní interdialekty, protože jí mluví mnohem více lidí (v zásadě pokrývá větší zeměpisnou rozlohu než všechny ostatní

interdialekty). Obecná čeština proniká z Čech až na Moravu, především do měst. V současné době je obecná čeština rozšířena v soukromých hovorech a běžné mluvě. Je to dáno tím, že hovorová čeština nemá historicky dlouhou tradici a není tolik ustálena. Tudíž značná část spisovných prvků je v nenuceném hovoru vnímána jako nevhodná.

J. Hrbáček (1986) se zmiňuje o tendenci o odlišení původní tzv. **regionálně české obecné češtiny**, která má tendence pronikat jak za hranice svého původního území (částečně i na Moravu), tak i za hranice svého původního sociálního zaměření (přestává být pouze lidovým jazykem a proniká do všech sociálních vrstev i do umělecké literatury). Můžeme tedy rozlišovat regionálně českou obecnou češtinu a **obecnou češtinu nadřazenou** ostatním interdialektům. Obecná čeština nadřazená má celonárodní charakter. Vyvíjí se poněkud jinak než původní regionálně česká obecná čeština – je pod větším vlivem jazykových poměrů na Moravě (např. *protetické v-* před *o* je v menším rozsahu) a také pod větším tlakem spisovné češtiny. Když se znovu podíváme na osu spisovnosti, vidíme, že obecná čeština má jako jediný z interdialektů ke spisovnému jazyku nejbliže. Nadřazená (nadregionální) obecná čeština tak tvoří jakýsi mezistupeň mezi dialekty a spisovným jazykem. Nejbliže má obecná čeština k hovorové češtině (ta se neustále obohacuje především lexikálními prvky z obecné češtiny).

Nejfrekventovanějšími znaky obecné češtiny jsou (podle J. Hrbáčka 1986, s. 93):

- **ej proti spisovnému ý** (*hodný x hodnej, mlýn x mlejn*) a částečně **i proti spis. í** – zvláště po *c, z, s* (*cítit x cejtít, vozík x vozejk, sítko x sejtko*)
- **í proti spis. é** (*mléko x mlíko*)
- **protetické v** před samohláskou *o* (*okno x vokno, oči x voči*)
- **zjednodušování souhláskových skupin** (*když x dyž, vezmu x vemu, půjčit x pučit*)
- **obecně české zakončení** v 7. pádu množného čísla všech rodů *-ama, -ema, -ma* (*hrady x hradama, muži x mužema, kostmi x kostma*)
- **odsunutí -l** po souhlásce v přičestí minulém (*jedl x jed, přinesl x přines, vezl x vez*)

V rovině syntaktické jsou obecně české jevy vcelku shodné s hovorovou spisovnou češtinou. Obecná čeština má i své lexikální prvky, např. *kytka, rejže, koukat, makat atd.* Některá slova shodná se spisovným jazykem, mají v obecné češtině přenesený význam: „*houby, bačkora (o člověku), zvorat něco*“ atd. (J. Hrbáček 1986, s. 93).

Vedle územní diference zde máme i diferenciaci sociální. V rámci této sociální diference vydělujeme tzv. **sociolekty** – slang, profesní mluva a argot. Tyto tzv.

poloútvary nemají vlastní speciální prostředky gramatické a hláskoslovné, ale přebírají je z jiných útvarů (nejčastěji z obecné a spisovné češtiny, někdy i z nářečí). Mají ale vlastní frazeologii a slovník (M. Čechová 2011, s. 25).

Jako první si definujeme pojem **slang**. M. Čechová (2011) ho vymezuje jako „*nepisovné výrazivo zájmové skupiny*.“ Dříve, jak můžeme např. vidět v práci J. Hrbáčka (1986), se slang dělil na tři podskupiny: slang profesní (profesionální), slang zájmový (skupinový) a argot (slang společenské spodiny). Dnes však tyto skupiny stojí samostatně. Avšak ne veškeré slangové výrazy zapadají do tzv. **zájmového slangu** – proto je vyčleněna ještě jedna skupina, a to **slang obecný**. Pro nás je však důležitější slang zájmový. Jak již bylo zmíněno, slang zahrnuje především nespisovné výrazy zájmové skupiny. J. Hrbáček (1986) tyto zájmové skupiny dělí na *a) skutečné zájmové skupiny* (slang sportovní, slang myslivecký, slang rybářský apod.), *b) dočasná společenství společensko-pracovní* (slang, studentský, slang vojenský atd.), *c) městskou mládež*. V zájmovém slangu bývá značná expresivita. Záměrně dochází k deformaci lexikálních prostředků. Hojná je metaforičnost, synonymita a variabilita. Všechny tyto znaky jsou typické především pro zájmový slang mládeže (J. Hrbáček 1986, s. 99 – 101).

Druhým sociolektem je tzv. **profesní mluva**, jejíž prostředky nazýváme profesionalismy, je samostatnou skupinou, která se vyčlenila, jak jsme si uvedli výše, ze slangu profesního. Příčinou vzniku a udržení profesní mluvy je „*zvláštní věcné pojetí některých věcí z okruhu příslušné profese*“ (J. Hrbáček 1986, s. 99). Profesní mluva může být založena na spisovném jazyce, ale přednostně se vyznačuje vlastním výrazivem z různých profesí. Příkladem může být prostředí lékařské: *exnout* (zemřít), *ginda* (gynekologie), *chorobák* (chorobopis) atd. Výrazy profesní mluvy mívají podobu nespisovných pracovních odborných termínů. U některých profesí obsahuje profesní mluva hodně slov cizího původu. Například slova z němčiny se výrazně objevují u profese hornické. V zájmu jazykové ekonomie se profesní mluva vyznačuje zjednodušováním a krácením termínů pomocí univerbizace – např. *zadlahovat* (dát dlahu), *císař* (císařský řez) atd. (M. Čechová 2011, s.25). Dále se používají prostředky obrazné a deformované (odlišnými způsoby derivace). Vedle termínu profesní mluva je možné se setkat s termínem žargon. Tento termín má v sobě jistý nádech sociální exkluzivnosti, nadřazenosti (např. žargon žurnalistů) (J. Hrbáček 1986, s. 99-100).

Dalším poloútvarem je **argot**. Jedná se o výrazivo izolované, asociální (sociálně vyčleněné) společenské vrstvy (vězni, zloději, žebráci, prostitutky, drogově závislí apod.).

Používán běžně v tzv. podsvětí. Výrazným znakem argotu je snaha po utajení informací a po nesrozumitelnosti pro ostatní společenské vrstvy. Argot tedy záměrně a hojně využívá různých deformací (např. nadměrné zkracování slov), přenášení významu a cizích slov. Argotická slova měla často jiný význam než slova užívaná běžně ve společnosti. Například: *káča* (pokladna), *stříkačka* (samopal), *náramky* (pouta) *chlupatej* (strážník) a mnoho dalších.

M. Čechová (2011) poukazuje na nejznámější argot u nás – mluva pražské „galérky“, „pražských pepíků“, a brněnská plotnáčtina (plotna), která se dnes označuje jako hantec. Argot se běžně udržoval v mluvené formě. Výjimka byla u žebráckého argotu. Žebráci se pomocí obrázkového písma navzájem informovali o tom, co mohou v daném domě/obci očekávat.

V současné době je argot kvůli sociálním podmínkám ze společnosti pomalu vytlačován. Dnes se spíše objevuje v mluvě tzv. chuligánů. Pro argot jsou příznivé periferie velkých měst. Mnoho argotických slov vešlo ve známost díky krásné literatuře, kde jsou postavy společenské spodiny a jejich mluva zachyceny. Některá argotická slova se dostala do obecné, dokonce i do hovorové češtiny, např. *prachy*, *polda*, *šlamastyka*, *fízl*, *čokl atd.*, stejně tak i některá slovní spojení, např. *dát bacha* (dát pozor), *jet na čundr* (jet na výlet), *být švorc* (být bez peněz) (M. Čechová 2011, s. 26).

Jak jsme si uvedli na začátku této kapitoly, češtinu dělíme především podle spisovnosti – na český jazyk spisovný (jehož součástí je hovorová vrstva jazyka) a český jazyk nespisovný. Nespisovná čeština zahrnuje značné množství interdialektů, dialektů a sociolekty. Nejdůležitějším a nejvíce zastoupeným útvarem v nespisovném češtině je tzv. obecná čeština. Na rozdíl od ostatních útvarů nespisovného jazyka je zastoupena na značné části našeho území a má delší vývojovou tradici než např. hovorová čeština, která se v současnosti lexikálně obohacuje právě z češtiny obecné. Jak ukázaly nejfrekventovanější znaky obecné češtiny (viz J. Hrbáček, 1986, s. 93) – obecně české prvky se nejvíce týkají jazykové roviny mluvnické (morfologické) a lexikální.

Sociolekty – především slang (profesní mluva) – jsou v současnosti stále součástí naší aktivní slovní zásoby. Známy je např. studentský slang, nebo lékařská mluva. V současnosti se však do popředí dostává mluva spojená s novými technologiemi – především IT technikou. Některá argotická slova se do běžné komunikace také začlenila (viz výše). Přesto se tato vrstva češtiny vlivem sociálních podmínek vytrácí, avšak běžný uživatel jazyka se s ní stále může setkat skrze díla spisovatelů nebo prostřednictvím starších filmů.

3 ZMAPOVÁNÍ SITUACE UPLATNĚNÍ NESPISOVNÝCH PRVKŮ VE VYBRANÝCH PŘEKLADECH CIZOJAZYČNÉ LITERATURY DO ČEŠTINY

V několika následujících vybraných dílech si ukážeme, jak se nespisovné útvary češtiny (zejména obecná čeština) uplatňují v překladech. Pro lepší srovnání jsou ukázky uváděny jak v českém jazyce, tak v jazyce původním. Stěžejním dílem pro ukázku nespisovných útvarů v uměleckém překladu bude dílo Warrena Millera - *Prezident Krokadýlů*. Vybrané ukázky z knihy budou podrobeny jazykové analýze – pokusíme se postihnout co nejvíce nespisovných prvků v různých jazykových rovinách.

3.1 PREZYDENT KROKADÝLŮ

Prezident Krokadýlů je dílo amerického autora Warrena Millera, které poprvé vyšlo roku 1959 pod názvem *The Cool World*. Autor zde zasazuje drsný životní příběh černošského chlapce z harlemského černošského ghetta v New Yorku do období tzv. „padesátek“.

Čtrnáctiletý Duke, protagonista celého příběhu, je členem gangu mladistvých, říkajících si Krokadýlové. On a další členové gangu se potýkají se životem na ulici plným násilí, kde jsou drogy, zbraně, rvačky a prostitutky na denním pořádku, a svádějí kruté pouliční bitky s gangem tzv. Vlků. Dukovou největší touhou je získat střelnou zbraň, díky které si získá nejen velký respekt, ale stane se z něj i vůdce - prezident gangu Krokadýlů. Díky této zbrani může vést rozhodující boj s gangem Vlků a pomstít tak vraždu svého kamaráda. Ačkoli bitva dopadne tragicky a Duke se dostává do ústavu pro mladé, získává tam nový cíl – pěstování růží. Duke během života v ulicích Harlemu provází neutěšenost života v ghettu, kde vidí pomalou, ale jistou zkázu blízkých závislých na drogách a kde většina rodin laxně prochází svým životem v nevábném a nebezpečném prostředí.

Warren Miller ve svém díle velmi zdařile vystihl nejen sociální vrstvu, ve které protagonista děje vyrůstá a prožívá svá dobrodružství, ale i jazykovou stránku této sociální sféry. Je tvořena především nespisovnou vrstvou jazyka. Toto velmi zajímavé dílo nejen z pohledu děje, ale především z pohledu lingvistického, do českého jazyka přeložil Josef Škvorecký pod záštitou Jana Zábrany.

Josef Škvorecký ve svém zdařilém překladu využil velmi značné množství nejen obecně českých prvků, jimiž je text doslova protkán, ale v hojně míře se tu objevují prvky slangu a argotu. Ačkoli už se některá slova užitá v jeho překladu v současné mluvě téměř

nepoužívají, nepůsobí text nijak zvlášť zastarale. Pro potvrzení nízké gramotnosti hlavního hrdiny používá Škvorecký ve svém překladu záměrně pravopisné chyby, např. při psaní i/y: „prezydent, cykánky, zvyře“ atd. Pro lepší autentičnost nechybí ani celá škála vulgarismů „doprdele, sráči, pošuk, zasraný“ atd.

3.1.1 UKÁZKA Č. 1

„They call him Priest because he always wear black. Black suits with thin tight pants. [...] I say to Priest. „Man I dont have time to go up and down this street a thousan times. I in big hurry. But shitman that aint worth no 15 dollas.“ [...] He taken the piece out of the draw again. It a short-barl 45 with that crisscross lines on the butt. [...] He hold it in his big hand like it somethin sweet an he smile at it.“ (W. Miller 2010, s. 8)

„Řikaj mu Fland'ák poněvač dycky chodí v černym. V černym saku a v tenkejch trubkách.[...] Povidám Fland'ákovi „Vole já nemám čas někde vobcházet na věky věků. Hoří mi koudel. Ale doprdele todle je přece za 15 dolarů drahý.“ [...] Zase už vytáh tu střikačku ze šuplete. Pětačtyřicítka s useknutou hlavní a takovym tím příčnym rejhováním na pažbě. [...] Drží jí v tý svý vobrovský hrsti jako dyby to byla žencká a směje se na ní.“ (J. Škvorecký 2010, s. 9)

3.1.1.1 ROVINA FONETICKO-FONOLOGICKÁ (HLÁSKOSLOVNÁ)

Když se na text podíváme z hlediska roviny hláskoslovné, najdeme značné množství obecně českých tvarů. V rámci obecně českých prostředků se výrazně uplatňuje nespisovné krácení samohlásky i/y „řikaj, černym, povidám, takovym, tim, příčnym, rejhováním“. Jedná se o jeden z nejčastěji uplatňovaných jevů v celé knize. Krácení samohlásek přidává těmto slovům na údernosti, ráznosti. Zdrsnuje mluvu postav, což odpovídá záměru autora a překladatele. Častým jevem je „záměna“ hlásek, např. spisovné ý za nespisovné -ej „tenkejch, rejhováním“, y/ý za spisovné é v rodě středním a ženském „černym (saku), drahý (todle), tý svý (hrsti)“ (tyto jevy jsou frekventované, často jsou součástí naší běžné mluvy). Dále zde vidíme změnu konsonantu: s na c „žencká“, h na d „todle“. V textu nechybí ani časté zjednodušování souhláskových skupin „poněvač, dycky, dyby“. Protetické v- je dalším obecně českým prvkem, který je hojně užívaný nejen v této knize, ale i v běžné komunikaci „vobcházet, vobrovský“.

Když se blíže podíváme na slovesa, lze si povšimnout, že se u nich projevují stejné nespisovné jevy jako u jmen - protetické v- „*vobcházet*“ nebo krácení samohlásek „*říkaj*“. Můžeme u nich ale pozorovat jev typický pouze pro slovesa - odsunutí -l po souhlásce v přičestí minulém „*vytáh*“ (správně vytáhl).

3.1.1.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ (TVAROSLOVNÁ)

V ukázce zaměřené na rovinu morfologickou najdeme obecněčeský tvar slovesa *říkat* ve 3. osobě množného čísla „*říkaj*“ (správně „*říkají*“ – podle 4. slovesné třídy). Dalším nespisovným prvkem, který překladatel ve svém překladu hojně užívá, je nespisovné skloňování zájmena „ona“ ve 4. pádu „*jí, ní*“. Nesmíme opomenout frekventovaný obecně český morfologický jev – univerbizaci. Univerbizace je proces, při kterém se ze sousloví v rámci jazykové ekonomie stává jedno slovo. V naší ukázce jsou pro tento jev příkladem slova „*pětačtyřicítka*“ a „*trubky*“. Jedná se o univerbizované výrazy, jejichž původní znění bylo „*pistole ráže 45 a trubkové kalhoty*“.

3.1.1.3 ROVINA LEXIKÁLNÍ (SLOVNÍ ZÁSOBA)

Soustředíme se nyní na rovinu lexikální. V první větě ukázky se objevuje přezdívka „*Fland'ák*“ – jedná se o hanlivé označení kněze (právě často užívané spíše skupinou pohybující se na okraji společnosti), navíc je toto slovo utvořeno pomocí obecně české přípony -ák. V textu jak této ukázky, tak celé knihy se hojně nachází oslovení „*vole*“. Ačkoli se toto oslovení dříve považovalo za vulgární, v současné době se jako vulgarismus nepociťuje. V souvislosti s tím můžeme poukázat na frazém „*hoří mi koudel*“ – v tomto podání frazém není nijak nespisovně zbarvený ani vulgární, nicméně pokud by se jednalo o elipsu a překladatel měl původně na mysli spojení „*hoří mi koudel u prdele*“ (dodatek *u prdele* mohl být záměrně vynechám, protože se jedná o známou věc), pak bychom mohli tento frazém vymezit jako další vulgarismus.

Kniha je plná slangových a argotických výrazů. Nejčastějším argotickým výrazem, který se v knize velmi často opakuje, je výraz „*stříkačka*“ (pistole). Vzhledem k tomu, že je „*stříkačka*“ v podstatě jedním z hlavních motivů knihy, je její časté opakování v textu samozřejmostí. Nechybí ani slova přejatá z jiného jazyka, např. „*dolarů*“. Toto slovo převzaté z anglického jazyka se v češtině používá již dlouhou dobu a převzalo české skloňování – „*počestilo se*“. Výraz šuple (zásuvka) – viz ukázka „*šuplete*“, ač by se mohlo

na první pohled zdát, že patří mezi nespisovné výrazy, není výrazem nespisovným, ale rozhodně patří mezi dobově zabarvená, zastaralá slova převzatá z německého jazyka.

3.1.1.4 ROVINA SYNTAKTICKÁ (VĚTNÁ SKLADBA)

Ačkoli nespisovné prvky nejsou v syntaktické rovině tak zjevné jako v rovině mluvnické a lexikální, přesto je důležité je zmínit. V kontextu celé knihy mají svou důležitou roli. Jsou potřebným doplněním nespisovných prvků ostatních jazykových rovin. A navíc celkově podtrhují a dotvářejí nespisovný ráz celého textu. Nejčastějším jevem je absence čárek oddělujících jednotlivé věty. V ukázce máme tyto příklady: „*Řikaj mu Fland'ák poněvač dycky chodí v černym.*“. Pro lepší představu si ukážeme, jak by to mělo být správně: „*Řikaj mu Fland'ák, poněvač dycky chodí v černym.*“. Navíc věta obsahuje elipsu „*chodí v černym*“. V textu je zjevná častá parcelace výpovědí (v ukázce slouží spíše jako upřesnění informací v předcházející větě) „*Řikaj mu Fland'ák poněvač dycky chodí v černym. V černym saku a v tenkejch trubkách.*“, „*Vole já nemám čas někde vobcházet na věky věků. Hoří mi koudel.*“. Parcelace výpovědí má zde za účel vytvořit, pravděpodobně, „jednoduché myšlenkové pochody“. Tím je myšleno, že postava nemá přemýšlet v dlouhých větách či složitých souvětích, ale informace si rozložit do několika jednoduchých vět. Dalším zajímavým jevem je, že autor ve chvíli, kdy má přijít přímá řeč, před ní dává uvozující větu „*Povidám.*“ (samozřejmě v různých variantách). Ukážeme si tento jev přímo v ukázce: „*Povidám Fland'ákovi „Vole já nemám čas někde vobcházet na věky věků.*“ Můžeme si také všimnout, že chybí interpunkce - dvojtečka, která by uvozovala přímou řeč (Povidám Fland'ákovi: „Vole já nemám čas někde vobcházet na věky věků.“). Tedy, v ukázce i v celé knize slouží různé variace věty „*Povidám.*“ jako taková „předzvěst“ nadcházející přímé řeči. Například: „*Povídá. „Duku já ti povim co a jak.*“; „*Summer povídá. „Kolik chce?*“

3.1.1.5 SROVNÁNÍ PŘEKladu A ORIGINÁLU

Pokud srovnáme anglickou a českou verzi první ukázky, postřehneme několik zajímavých jevů. Například oslovení „*Fland'ák*“. Když tuto přezdívku v češtině srovnáme s její původní anglickou verzí „*Priest*“ (kněz), zjistíme, že autor slovo nijak úmyslně nezkomolil, ani jinak nepozměnil. Překladatel se tedy sám rozhodl přezdívku přeložit s negativním citovým příznakem. Jak již bylo zmíněno, v ukázce se vyskytuje časté oslovení „*vole*“. Avšak v původní anglické verzi používá autor slovo „*Man*“, které bychom mohli do českého jazyka přeložit jako oslovení „*Chlape*“. Škvorecký se opět rozhodl pro

expresivnější verzi, která více podpoří jazykovou autentičnost díla. Stejně tak frazém „*Hoří mi koudel.*“, jehož překlad se s originální verzí „*I in big hurry*“ shoduje především ve významu. Překladatel se tedy přiklonil spíše ke vhodnému překladu než k doslovnému. Argotické slovo „*stříkačka*“ je v originále označovaná jako „*(the) piece*“ (viz blíže Urban Dictionary). V běžném překladu by se toto slovo přeložilo jako kus/část/dílek atd. Zde však takovýto význam nemá. V anglické městské, pouliční mluvě se jedná o význam zbraně (obvykle se jedná o střelnou zbraň nebo nůž). Slovo *dolary* jsou v originále zaznamenány jako „*dollas*“, nikoli, jak by to bylo správně, *dollars*.

Co se týče ukázky jako celku, originální verze se může jevit jako méně nespisovná než její český překlad. Je to pravděpodobně dáno tím, že český jazyk obsahuje širokou škálu nespisovných prvků, které může uplatnit ve všech jazykových plánech. Při čtení nemá čtenář pocit, že by byl text nespisovnými prvky nějak výrazně ztížený, spíše naopak. Slovní zásoba i věty jsou jednoduché. V originále ani v překladu se nepoužívají složitá spojení. Jak již bylo zmíněno, slovní zásoba je poměrně jednoduchá – z důvodu, že protagonista příběhu a jeho okolí nemají dostatečné vzdělání. Nespisovnost je zde vyjádřena především chybnou gramatikou – častá absence slovesa *být*, např.: „*I in a big hurry.; It a short-barl 45...*“; namísto správného „*I am in a big hurry; It is a short-barl 45...*“. Také chybějící interpunkční znaménka - apostrofy: „*Man I dont have time...; But shitman that aint...*“. Zde si můžeme všimnout výrazu „*aint*“ (*ain't*) – v hovorové angličtině se tak nahrazují záporné tvary slovesa *be* (*být*), pomocného slovesa *have* a některých dalších pomocných sloves. Také se zde vyskytují chybné tvary sloves u 3. osoby jednotného čísla. Příkladem může být věta: „*He hold it in his big hand...*“ Správně by sloveso *hold* (*držet*) mělo mít na konci *s* (*He holds it in his big hand...*). Velmi častým jevem je zanedbání „*ingového*“ tvaru slov, např. „*somethin*“ (*something*).

3.1.2 UKÁZKA Č. 2

„*You buy the piece from Priest yet? He ask me. Not yet Man. Man it hard to get up the bread.*“ „*You go see Royal Baron like I tol you? [...]* „*Pick up the bread easy that way Duke.*“ „*[...] Kill an disapeer. Special hidin place for my rifle an the tele scopic sights. Cops never find it. Goddam headbreakers.*“ (W. Miller 2010, s. 58)

„*Užs koupil tu stříkačku vod Fland'áka? Zeptá se mě. Vole eště ne. Vole vona to neni žádná hračka splášit ty mergle.*“ „*Byls u Royal Barona jak jsem ti říkal? [...]* „*U něj*

seženeš mergle lážově Duku.“ [...] „Zabít a zmizet. A mít speciální skrejš pro flintu a pro tele skopycký hledí. Chlupatý jí jakživo nenajdou. Pendrekáři zasraný.“ (J. Škvorecký 2010, s. 59)

3.1.2.1 ROVINA FONETICKO-FONOLOGICKÁ (HLÁSKOSLOVNÁ)

V této ukázce, stejně jako v té předešlé, najdeme v rovině hláskoslovné obecně české: krácení samohlásky i/y, např. „*neni, říkal*“, protetické v- „*vod, vona*“, zjednodušování souhláskových skupin „*eště*“, nespisovná záměna í/ý za -ej „*skrejš*“, vložení hlásky j a změna s na š „*speciální*“.

3.1.2.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ (MORFOLOGICKÁ)

Z roviny morfológické se zde objevuje kupř.: nespisovné skloňování zájmeny ona ve 4. pádě „*jí*“, nekodifikovaná koncovka v adjektivu „*zasraný*“ a v substantivu „*chlupatý*“. Ve spojení „*Pendrekáři zasraný*“ má být náležitá koncovka adjektiva – í (mužský životný, plurál; skloňování adjektiva podle vzoru mladí). Stejně tak substantivum „*chlupatý*“ v nominativu plurálu maskulina životného má mít koncovku -í. Dále tu máme univerbizovaná slova: „*užs*“ (spojení příslovce už s tvarem slovesa být), „*byls*“ (sloučení slovesného tvaru určitého byl jsi).

3.1.2.3 ROVINA LEXIKÁLNÍ (SLOVNÍ ZÁSOBA)

Rovina lexikální v této ukázce nabízí zajímavou škálu jevů. Jako první si připomeneme přezdívku „*Fland'ák*“, která byla vytvořena pomocí obecněčeské přípony -ák a argotický výraz „*stříkačka*“, neboli pistole. V této ukázce se nám nabízí poměrně pestrá řada argotických slov, např. „*mergle*“ (peníze), „*chlupatý*“ (policisté), „*pendrekáři*“ (policisté používající tzv. pendreký (obušky)). Výraz „*mergle*“ tu máme také ve spojení „*neni žádná hračka splášit ty mergle*“. Výraz „*splášit*“ (ve smyslu sehnat něco) bychom mohli zařadit do expresivní obecné češtiny. Dalším zajímavým výrazem je slovo „*lážově*“. Pravděpodobně se jedná o slangový výraz mládeže, jehož význam můžeme definovat těmito slovy: laxně, pohodlně, jednoduše. Často se tento výraz dává do spojení „*lážo plážo*“.⁴ (A. Jirsová 1964). Dále se zde nachází slovo nevhodně rozdělené na dvě části, např.: „*tele*

⁴ Kořeny první části tohoto slova mohou mít původ v německém *lasch* (chabý, mdlý), nebo ve francouzském *lâche* (volný). Druhá část „plážo“ se do sousloví dostala jako pouhý rým. (NOVOTNÝ, Michal. Lážo plážo. Český rozhlas. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/lazo-plazo-7258178>)

skopycký“. Navíc je napsáno s pravopisnou chybou (správně je výraz „*teleskopický*“). Stejně jako v předešlé ukázce nechybí expresivní oslovení „*vole*“. Za zvážení by také stálo, že výraz „*vole*“ nemusí být nutně oslovení, ale mohlo by sloužit (alespoň částečně) jako tzv. slovní vata (vycpávkové slovo). Někteří mluvčí mohou pocítovat nutkavou potřebu vkládat tento výraz do svých výpovědí poměrně často. Například v ukázce se nám slovo „*vole*“ objevuje na začátku věty hned dvakrát za sebou „*Vole eště ne. Vole vona to neni žádná hračka splášit ty mergle*“

3.1.2.4 ROVINA SYNTAKTICKÁ (VĚTNÁ SKLADBA)

Když se opět podíváme na ukázkou z hlediska roviny syntaktické, všimneme si, že celá ukáзка je vlastně dialog. Jedná se o krátké věty jednoduché. Oslovení (pokud se tedy jedná skutečně o oslovení (viz výše)) nejsou oddělena čárkou „*Vole eště ne*“ (Vole, eště ne), „*Vole vona to neni žádná hračka splášit ty mergle*“ (Vole, vona to není...). Nechybí ani parcelace výpovědi: „*Chlupatý jí jakživo nenajdou. Pendrekáři zasraný.*“. Osamostatněné větné členy jsou typické pro obecně českou syntaxi „*Pendrekáři zasraný.*“, stejně tak větné ekvivalenty „*Zabít a zmizet.*“ Absence čárek ve větě „*Byls u Royal Barona jak jsem ti říkal?*“ (Byls u Royal Barona, jak jsem ti říkal?), „*U něj seženeš mergle lážově Duku.*“ (U něj seženeš mergle lážově, Duku – oslovení oddělujeme čárkou).

3.1.2.5 SROVNÁNÍ PŘEKladu A ORIGINÁLU

Při srovnání originální ukáзки a jejího překladu opět můžeme porovnat, jak byly některé výrazy přeloženy. Tak například slovo „*mergle*“ (peníze) jsou v původním anglickém jazyce označovány jako „*bread*“ (nejběžnější význam toho slova je chléb, nicméně v kontextu tohoto díla se jedná o význam peněz (money, cash, paper atd.), viz blíže Urban Dictionary). Ve větě „*You go see Royal Baron like I tol you?*“ je chyba ve slovese „*told*“. Překladatel tuto záměrnou chybu vyřešil pomocí krátkého *i* ve slově „*říkal*“. Pravopisné chyby najdeme ve větách: „*Kill an disapeer.*“ (Kill and disappear.). *Special hidin place for my rifle an the tele scopic sights.* (Special hiding place for my rifle and the telescopic sights.)

Překladatel se snažil o věrný překlad především ve významu, formu si však přizpůsobil podle možností českého jazyka. Pro hovorové výrazy v anglickém jazyce byly vybrány překlady slov především z argotu, nebo z obecně českých výrazů. Různá slovní spojení se snažil nahradit vhodnými českými ekvivalenty (časté použití frazémů a ustálených

slovních spojení), např. „*Man it hard to get up the bread.*“ → „*Vole vona to neni žádná hračka splážit ty mergele.*“ Pro výraz „*cops*“ (policajti) použil překladatel známé argotické slovo – „*chlupatý*“. Výraz „*Goddam headbreakers.*“ („*Pendrekáři zasraný,*“) je poněkud složitější na překlad, avšak podle mého názoru se s ním překladatel velmi dobře vypořádal.

3.1.3 UKÁZKA Č. 3

„*She got pionty little tits like knuckles. „It lonely here with just that crazy Little Man.“ [...] She got a tight little ass. My one hand almos cover it. [...] „You all right Lu Ann“ I say. [...] „You dont happen to have any reefers on you Duke? I like to get a couple for the mornin.“ She say. I tell her. „I don happen to have any on me right now. I bring you some first thing tomorra.“ She laugh. „You got a busy day tomorra Man. I better fix you up good night.“ [...] „OK Duke“ She say. „You gimme the money now.“* (W. Miller 2010, s. 62)

„*Má takový špičatý malý cecíky jako kotníčky u prstů. „Mně je tady smutno dyž tu neni nikdo než ten pošuk Kraťas.“ [...] Má takovou tuhou prcinku. Skoro jí jí celou zakreju jednou rukou. [...] „Ty jsi správná žába Lu Ann.“ Povidám. [...] „Nemáš u sebe náhodou ňáskou marijánku Duku? Ráda si poránu dám čouda.“ Povidá. Povidám. „Ted’ka právě u sebe žádnou nemám. Ale zejtra ti jich pár přinesu. Hned ráno.“ Zařehní se. „Ty se zejtra budeš potit vole. To bych tě měla dneska trochu vzpružit. [...] „Jak chceš Duku.“ Povidá. „Ale prachy mi dej předem.“* (J. Škvorecký 2010, s. 63)

3.1.3.1 ROVINA FONETICKO-FONOLOGICKÁ (HLÁSKOSLOVNÁ)

V ukázce se objevují již známé jevy, jako je: obecně české krácení samohlásky i „*povidám, neni, povidá*“. Dále jde o záměnu spisovného ý/í za nespisovné -ej „*zejtra, zakreju*“, záměna y/ý za spisovné é „*takový špičatý malý*“. Nechybí ani zjednodušování souhláskových skupin „*dyž, ňáskou*“ a vkládání hlásky j „*marijánku*“.

3.1.3.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ (MORFOLOGICKÁ)

Najdeme zde nespisovné skloňování zájmena ona ve 4. pádě „*jí*“. Dále slovo „*poránu*“, které je chybně napsáno dohromady.

3.1.3.3 ROVINA LEXIKÁLNÍ (SLOVNÍ ZÁSOBA)

Tato ukázka byla vybrána především kvůli jevům lexikálním. Zajímavé jsou lexémy z oblasti erotické slovní zásoby „*cecíky*“ (bradavky), „*prcinka*“ (zde vy významu ženského pozadí). Nechybí ani vulgarismy jako „*pošuk*“ a expresivní oslovení „*vole*“. Dále je tu slovní zásoba týkající se oblasti drog „*marijánku*“ (marihuana) a v souvislosti s tímto slovem spojení „*dám si čouda*“ (zakouřit si). Dále je tu původně argotické slovo „*prachy*“, které se dnes používá i v běžné mluvě. Dnes už velmi málo používané oslovení „*žába*“ je slangový výraz pro dívku, obvykle přitažlivou. Sloveso „*zařehnit se*“ je expresivní výraz s významem hlasitě a nevázaně se smát. Jeho původ je ve východním moravském dialektu „*řáhonit se*“, z něž se postupem času vyvinulo řehnit se, řehnit se (blíže ve SSJČ). Přezdívka „*Kraťas*“ byla patrně odvozena od přídavného jména „*krátký*“ s pomocí přípony -as.

3.1.3.4 ROVINA SYNTAKTICKÁ (VĚTNÁ SKLADBA)

V ukázce jsou použity opět ve značné míře věty jednoduché, souvětí zde najdeme jen sporadicky. Zdůrazňuje to nízkou vzdělanost a jednoduchost jednotlivých postav. Poměrně často jsou některé věty omezeny na pouhý podmět a přísudek. Tyto věty obvykle uvozují promluvy jednotlivých postav v textu, např. „*Povídám., Povídá., Zařehni se.*“. V některých částech textu autor (i překladatel) tyto věty staví ve své bezprostřední blízkosti „*Ráda si poránu dám čouda.*“ *Povídá. Povídám.* „*Ted'ka právě u sebe žádnou nemám*“.

Rozhodně převažuje dialogičnost textu. Právě v jednotlivých dialozích najdeme nejvíce nespisovných prvků, rozhodně se ale nevyhýbají i pásmu vypravěče. Máme zde (jako již v předešlých ukázkách) absenci čárek ve větách – především při oslovení „*Jak chceš Duku*“ (Jak chceš, Duku), „*Ty jsi správná žába Lu Ann*“ (Ty jsi správná žába, Lu Ann), „*Nemáš u sebe náhodou nákou marijánku Duku?*“ (Nemáš u sebe náhodou nákou marijánku, Duku?), „*Ty se zejtra budeš potit vole.*“ (Ty se zejtra budeš potit, vole). U poslední věty by čárka platila pouze v případě, že usoudíme, že výraz „*vole*“ je oslovení pro přítomného Duka. Nesmíme opomenout jediné souvětí v celé ukázce „*Mně je tady smutno dyž tu neni nikdo než ten pošuk Kraťas.*“ V tomto souvětí chybí čárka oddělující vedlejší větu. Správně má tedy souvětí vypadat takto: *Mně je tady smutno, dyž tu neni nikdo než ten pošuk Kraťas.* Objevuje se zde také parcelace výpovědi „*Ale zejtra ti jich pár přinesu. Hned ráno.*“

3.1.3.5 SROVNÁNÍ PŘEKladU A ORIGINÁLU

Když srovnáme přezdívku „*Little Man*“ v anglickém originále a její český překlad „*Kraťas*“, všimneme si, že Škvorecký pro tuto přezdívku použil již existující obecně české, expresivní slovo „kraťas“ s významem „člověk malé postavy“ (viz blíže SSJČ). Při srovnání českého „*prcinka*“ a anglického „*little ass*“ můžeme vidět, že si překladatel zvolil expresivní a dětské slovo s významem „zadnička, prdelka“. Nicméně, v současnosti je výraz obohacen o jistou dávku vulgárnosti a erotična.⁵ Spojení „*a busy day*“ (rušný, náročný den) je vyjádřeno pomocí složeného tvaru slovesného v budoucím čase „*budeš se potit*“ s významem očekávané, namáhavé práce. Do věty „*You all right Lu Ann*“ si Škvorecký při překladu přidal slangový výraz „*žába*“ („Ty jsi správná žába Lu Ann“). Domníváme se, že se tento výraz do překladu hodí, nicméně zní poněkud zastarale (vzhledem k době, ve které dílo vyšlo, je to v pořádku). Ale v dnešní době by překladatel mohl využít namísto spojení správná žába např. obecně český výraz „správnácká“ holka. Výraz „*Man*“, jak již bylo zmíněno, je v celé knize překládáno jako oslovení „*vole*“.

Autor se opět dopouštěl záměrných chyb, například: „*pionty*“ (pointy), „*almos*“ (almost), „*tomorra*“ (tomorrow). Dále již několikrát zmíněná „ingová“ forma: „*mornin*“ (morning). Najdeme zde hovorovou, neformální zkráceninu „*gimme*“ (give me), zanedbání apostrof, např. „*dont*“ (don't, nebo čistě bez apostrofy do not), u sloves 3. osoby singuláru v přítomném tvaru chybí koncovka -s: „*She say.*“ (She says.), „*She laugh.*“ (She laughs.). Dále pak ve větách „*She got pionty little tits like knuckles.*“, „*She got a tight little ass.*“ chybí sloveso *has* (She has got pionty little tits like knuckles.; She has got a tight little ass.). Stejně tak ve větě „*It lonely here with just that crazy Little Man.*“ nenajdeme sloveso být (It is lonely here with just that crazy Little Man.) Ve větě „*I bring you some first thing tomorra.*“ postrádáme sloveso *will* (I will bring you some first thing tomorra.).

Originální ukázka byla přeložena vhodně, bez výrazných odchylek od původního textu. Překladatel velmi dobře vystihl ve svém překladu význam nejen jednotlivých vět, ale i celého kontextu. Výrazy byly vybírány s důkladným promyšlením. Typicky české nespisovné prvky text nijak nevhodně nenarušovaly, právě naopak. Vytvořily specifický (z

⁵ S tím souvisí slovo „*prcat*“, jehož původním významem bylo (dětské a expresivní) *pouštět větry*. Později se k tomuto významu přidal další s příznakem hrubosti – „*prcat*“ ve smyslu souložit. (viz SSJČ)

hlediska jazyka), souvislý text, jehož slovní zásoba je, co se týče slangu, obecně českých a argotických slov, poměrně pestrá.

3.1.4 UKÁZKA Č. 4

„A Wolf tangle with me an I get him in the shoulder. I see the blood spread on his shirt. „You motheren Crocadile.“ He say an I bang his head on the ground. Then the Wolves start burnin. One of them got a piece. He fire 2 times an I guess that all the ammo he have. I look up jus in time to see Cowboy goin down. He fall flat on his face the back of his head all shot away. I hear the sirens then ant he cop wistles start. Evry body start to run. Those that can run. Rod an I make it to the sliding board together. He musta lost his blade.“ (W. Miller 2010, s. 262)

„Ňákej Vlk si to chce se mnou rozdat a já mu jí narvu do ramene. Vidim jak mu krev začne sáknout krz košili. „Ty Krokadýle zasraná.“ Povidá ze země a já ho praštím do hlavy. Pak Vlci začnou stříkat. Jeden má stříkačku. Vystřelí 2krát a víc munyce počítám nemá. Vohlídnu se a akorát vidim jak se Kovboj poroučí. Spadne rovnou na ciferník zadek hlavy má úplně ustřelenej. Slyším syrény a pak se rozječej pišťaly chlupatejch. Všichni práskaj do bot. Ty co můžou. Vrhnem se s Rodem ke skluzavce spólu. Musel asi stratit kudlu. [...] Hlídač vod měský výstavby si nám stoup do cesty ale dyž viděl mačetu tak zas uhnul.“ (J. Škvorecký 2010, s. 263)

3.1.4.1 ROVINA FONETICKO-FONOLOGICKÁ (HLÁSKOSLOVNÁ)

V ukázce najdeme opět značné množství obecně českých jevů, např. krácení y/i: „*vidim, povidá, praštím, slyším*“. Dále zde najdeme obecně českou koncovku -ej, zejména v adjektivech: „*ňákej, ustřelenej, rozječej, chlupatejch*“ a protetické v- : „*vohlídnu, vod*“. Nechybí zjednodušování souhláskových skupin: „*ňákej, krz, měský, dyž, sáknout*“. Poprvé máme v ukázce i dlužení hlásek „*spólu*“. Pokud se na tento jev podíváme i mimo ukázkou, najdeme v celé knize často dluženou hlásku o, někdy hlásku e, např. „*dvěře, telefon, nahóru*“. Dalšími jevy jsou, např.: odsunutí -l po souhlásce v přičestí minulém: „*stoup*“; záměna s za z: „*stratit*“ a záměna a za o „*Krokadýle*“.

3.1.4.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ (MORFOLOGICKÁ)

Nachází se zde nespisovný tvar slovesa 4. třídy „*práskaj*“. Dále zde máme nevhodně užitě ukazovací zájmeno „*ty*“ ve větě „*Ty co můžou*“. Z kontextu víme, že se jedná o živé osoby, proto by zde správně mělo být ukazovací zájmeno „*ti*“. Dalším jevem je nespisovný tvar 1. osoby plurálu indikativu přítomnosti „*vrhnem*“. Také tu opět máme nekodifikované skloňování zájmena ona ve 4. pádě „*ji*“ („*a já mu jí narvu do ramene*“). V nevětě celku „*Ty Krokadýle zasraná*.“ lze vidět chybné použití pádové koncovky ve slově „*zasraná*“ („*Ty Krokadýle zasraný*“).

3.1.4.3 ROVINA LEXIKÁLNÍ (SLOVNÍ ZÁSOBA)

V ukázce máme několik slovních spojení, např. „*chtít si to rozdat*“ (ve smyslu bojovat, fyzicky se s někým utkat), které není součástí pouze vězeňského slangu, ale v současnosti se používá i v běžné mluvě, ovšem s vícero významy. Objevuje se zde také zajímavé spojení „*narvat to do ramene*“ (ve významu zranit někoho, obvykle bodnou nebo střelnou zbraní). Lze ho použít při vyprávění, např. o pouličních potyčkách. Dále se tu nachází všeobecně známé „*prásknout do bot*“. Jedná se o slovní spojení s významem utéct. Dalším je „*poroučet se*“, které obvykle bývá ve vazbě „*poroučet se k zemi*“. Jedná se o hovorový expresivní výraz s významem padat k zemi, kácet se nebo omdlít. Nechybí ani vulgarismy, kupř. „*Krokadýle zasraná*“.

Co se týče argotických slov, objevují se zde nám již známé výrazy, jako jsou: „*stříkačka*“ (pistole), od ní odvozené sloveso „*stříkat*“ (pálit/střílet ze stříkačky - pistole) a přivlastňovací přídavné jméno „*chlupatejch*“ (chlupatej = policista). Nově se objevuje výraz „*ciferník*“ (s významem tvář, obličej), který se velmi často používá jako frazém „*rozbít někomu ciferník*“ nebo „*zmastit někomu ciferník*“. Pravděpodobně se jedná o slang či městskou mluvu, avšak nevylučuje se ani původ v argotu. Obecně české slovo „*kudla*“ označuje malý zavírací nůž. Zajímavostí jsou zde slova přejatá z cizích jazyků, ale v české slovní zásobě se používají tak často, až se stala slovy domácími, např. „*munyce*“ (slovo původem z latiny, odborný termín ve vojenské profesi, který souhrnně označuje palivo/náboje do střelných zbraní) a „*syrény*“ (slovo původem z antické mytologie (blíže SSJČ), které dnes označuje i zařízení vydávající velmi hlasitý zvuk). V textu se obě slova vyskytují s pravopisnou chybou. Mají tedy poukázat na fakt, že postava, která je používá, netuší, že se jedná o slova cizího původu.

3.1.4.4 ROVINA SYNTAKTICKÁ (VĚTNÁ SKLADBA)

Jelikož ve vybrané ukázce převažuje popis nad dialogičností textu, najdeme zde větší poměr souvětí. Opět se zde setkáváme s absencí čárek ve větách: „*Vidim jak mu krev začne sáknout krz košili.*“ (Vidim, jak mu krev začne sáknout krz košili.), „*Vystřelí 2krát a víc munyce počítám nemá.*“ (Vystřelí 2krát a víc munyce, počítám, nemá.), „*Vohlídnu se a akorát vidim jak se Kovboj poroučí.*“ (Vohlídnu se a akorát vidim, jak se Kovboj poroučí.), „*Spadne rovnou na ciferník zadek hlavy má úplně ustřelenej.*“ (Spadne rovnou na ciferník, zadek hlavy má úplně ustřelenej.), „*Slyšim syrény a pak se rozječeť píšťaly chlupatejch.*“ (Slyšim syrény, a pak se rozječeť píšťaly chlupatejch.), „*Hlídač vod měský výstavby si nám stoup do cesty ale dyž viděl mačetu tak zas uhnul.*“ (Hlídač vod měský výstavby si nám stoup do cesty, ale dyž viděl mačetu, tak zas uhnul.) Najdeme zde i větný ekvivalent „*Ty Krokadýle zasraná.*“

3.1.4.5 SROVNÁNÍ PŘEKladU A ORIGINÁLU

Stejně jako v předchozích ukázkách dělá autor v textu záměrné pravopisné chyby, jako např. „*jus*“ (just), „*evry*“ (every), „*wistles*“ (whistles), „*Crocodile*“ (Crocodile). Častým jevem je stažené výrazy, např. „*an*“ (and). Nechybí ani frekventované stažení ingového tvaru slov: „*burnin*“, „*goin*“. Také zde najdeme neformální stažení „*musta*“ (must). Nachází se tu i nevhodně rozdělené slovo „*evry body*“. Co se týče sloves, opět je použit chybný tvar sloves pro 3. osobu singuláru: „*He say and I bang...*“ (He says and I bang...), „*He fall flat on his face...*“ (He falls flat on his face...“), „*...all the ammo he have.*“ (...all the ammo he has).

Když se podíváme na překlady některých částí, kupř. „*He fall flat on his face...*“ – zde si Škvorecký trochu pohrál s formou a rozhodl se pro slovo „*ciferník*“, který si právě nejčastěji spojujeme s pádem, či ranou do obličeje. Neutrální výraz „*blade*“ nahradil obecně českým slovem „*kudla*“. Spojení „*start burnin*“ je zde ve významu začít střílet. Překladatel si pro to zvolil vhodné spojení „začít stříkat“, ve kterém je použita odvozenina od slova „stříkačka“. Stejně tak věta začínající slovy „*He fire 2 times...*“ Je zajímavé, že slova běžně týkající se ohně (burnin, fire) zde mají význam střelby. Tam, kde autor použil běžné fráze či slova, Škvorecký pečlivě vybral zajímavé a vhodné výrazy, kupř. „*Cowboy goin down*“ (Kovboj se poroučí), „*A Wolf tangle with me*“ (Vlk si to chce se mnou rozdat).

Škvorecký v překladu této ukázky použil několik slangových a argotických výrazů/frází. Dále obecně české (nespisovná koncovka -ej, krácení i/y apod.) a nespisovné

syntaktické prvky (absence čárek). Je znatelné, že se překladatel snažil o věrný překlad, především co se obsahu textu týče, zároveň si ale ponechal prostor pro tvořivost při výběru vhodné formy jazykových prostředků.

Když si shrneme své poznatky získané z rozboru nejen jednotlivých ukázek, ale z knihy celkově, zjistíme, že Škvorecký nejčastěji ve svém překladu využíval obecně českých prvků z roviny hláskoslovné. Nejčastějšími byly: *krácení i/y* (mym, říkám, povídá, vrátím, není), *něspisovná koncovka -ej* (Svatej, mrtvej, šunkovej, roztaženěj), *protetické v-* (von, vohlídnú, votevřely, vodešel), *zjednodušení souhláskových skupin* (dyž, dycky, eště, sou) a *odsunutí -l po souhlásce v přičestí minulém* (nešláp, vytáh, zmáčk).

V rovině morfoložické se často uplatňovalo *chybné skloňování zájmeně ona ve 4. pádě* (jí/ní). Frekventované byly i *univerbizované tvary* (užs, byls, viděls, žes). Velmi zajímavé jsou poznatky z roviny lexikální. Velmi produktivní je *něspisovná přípona -ák* (auťák, byják, šesták, niklák, feťák). Nejzajímavější je však poměrně bohatá *slangová a argotická slovní zásoba* (štríkačka, chlupatý, mergele, fasuňk, pendrekáři), ale nechybí ani *obecně česká a expresivní slovní zásoba* (vole (často sloužilo jako oslovení), bengál, štajfovát se, prachy, kudla). Dalším frekventovaným jevem bylo *nevhodné dělení slov* (mate ryjálníma, vesty bylech, ali gátorem). *Vulgarismy* byly také dost častým jevem v celém textu (kurva, zasraný, doprdele, sráči).

Z roviny syntaktické rozhodně zmíníme *absenci čárek ve větách* (Hlídač vod měský výstavby si nám stoup do cesty ale dyž viděl mačetu tak zas uhnul). V dialozích jednoznačně převažovaly věty jednoduché, souvětí se častěji objevovala v popisných pasážích textu. Nicméně se shodneme na tom, že celkový poměr vět jednoduchých v knize převažuje. Velmi často byly dialogy uvozeny větou „Povídám./Povídá.“. Častá byla i parcelace výpovědí (Ale zejtra ti jich pár přinesu. Hned ráno.).

Pokud zhodnotíme překlad originálu, můžeme říct, že se Škvorecký pokusil o co nejméně překlady, přesto si zachoval jistou dávku originality při výběru vhodných prostředků. Rozhodně svým výběrem něspisovných prostředků podtrhl celkový ráz díla. Originální text byl vhodně přeložen, v ukázkách jsme nenašli výrazné odchylky od originálu. Škvorecký vybíral slova/slovní spojení tak, aby odpovídala především původnímu významu, nicméně s jejich formou si poněkud pohrál. Škvorecký rozhodně vytvořil dílo, které z jazykového hlediska rozhodně stojí za povšimnutí a bližší prozkoumání.

3.2 NA CESTĚ

Román *Na cestě* je dílem známého amerického autora Jacka Kerouaca, kterého řadíme do tzv. *beat generation*. Toto hnutí, které vzniklo v polovině 50. let se především týkalo Spojených států amerických. Beatníci žili bohémským životem, neuznávali tradiční hodnoty života i literatury. Snažili se získat svůj vlastní, osobitý styl, který se často projevoval v popisu jejich životních zkušeností.

Prozaické dílo *Na cestě* z roku 1957, které autor sepsal na roli papíru, je záznam několikaletého putování napříč Amerikou a Mexikem na přelomu 40. a 50. let. Vypravěč Sal Paradise, jenž je odrazem samotného autora, cestuje po boku svého přítele Deana Moriartyho (předlohou byl Kerouacův obdivovaný přítel Neal Cassady). Román je nabitý spontánností a nespoutaností života. Text jeho díla není nijak omezen a opravován (kromě dodatečného vložení interpunkce do textu, který si vyžádal vydavatel publikace), autor psal podle momentálního proudu jeho myšlenek. Jedná se tedy spíše o soubor vzpomínek – popisy přírody, zážitků, emocí apod.

V následujících ukázkách budeme opět dílo analyzovat po různých jazykových stránkách. O překlad tohoto díla do češtiny se postaral Jiří Josek.

3.2.1 UKÁZKA Č. 1

„It was years ago, during the war, at night, late at night when everybody was sleeping. I went out on the platform to smoke, and there was in the middle of nowhere and black as hell, and I look up and see that name Shelton written on the watertank. Bound for the Pacific, everybody snoring, every damn dumb sucker. [...] Damn me, this Shelton! I hated this place ever since“ And we were stuck in Shelton. [...] and once in a while a tourist car, which is worse, with old men driving and their wives pointing out the sights [...] A funny old contraption rolled by; it was made of some kind of aluminum, square as a box – a trailer, no doubt, but weird, crazy Nebraska homemade trailer“ (J. Kerouac 2000, s. 19-21)

„Přijeli jsme sem pozdě v noci, každý už spal. Vylezl jsem na nástupiště na cigáro a kolem mě ale nebylo vůbec nic než tma jak v pytli, až pak jsem viděl na vodní nádrži nápis Shelton. Jeli jsme až k Pacifiku, každý chrápal, každý moula byl prostě v limbu [...] Hergot, Tenhle Shelton! Od té doby tohle místo nesnáším!“ A taky že jsme v Sheltonu pěkně ztvrdli. [...] a to bylo ještě horší – autáky s turistama, fotřící seděli za volantem a ženušky ukazovaly prstíkama. [...] Přikodrcala se taková legrační příšerka – slátaná z hliníku a hranatá jak

krabice, snad to měl být trajler, ale dost podivnej, neskutečnej, doma dělanej nebraskej trajler.“ (J. Josek 2019, s. 30-32)

3.2.1.1 ROVINA FONETICKO-FONOLOGICKÁ (HLÁSKOSLOVNÁ)

Nejčastějším jevem v ukázce je nespisovná koncovka *ej* „*každej, podivnej, neskutečnej, dělanej, nebraskej*“. Dále se zde objevuje obecně česká záměna *y* za *é* „*tý*“.

3.2.1.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ (MORFOLOGICKÁ)

Zajímavým jevem v této rovině je obecně české zakončení *-ma* v 7. pádě „*turistama, prstíkama*“ a univerbizované slovo „*Pacifiku*“, které ale v současnosti nevnímáme jako nespisovné.

3.2.1.3 ROVINA LEXIKÁLNÍ (SLOVNÍ ZÁSOBA)

V ukázce najdeme obecně české frazémy „*byl v limbu*“ (s významem spát). Výraz „*ztvrkli*“ (někde) řadíme k obecně českým, expresivním slovům. Stejně tak i slovo „*autáky*“, které bylo vytvořeno pomocí nespisovné přípony *-ák*. Dalším obecně českým výrazem je slovo „*fotřici*“, které považujeme za zhrubělé. Máme zde i citoslovce v podobě zaklení (původem z němčiny) „*Hergot*“.

3.2.1.4 ROVINA SYNTAKTICKÁ (VĚTNÁ SKLADBA)

Interpunkční znaménka byla uměle do textu dodána (viz zač. kapitoly). Takže ani v ukázce, ani v celkovém textu knihy nenajdeme absenci čárek ve větách, nebo jejich chybné užití. Nicméně, text ukázky je tvořen především dlouhými souvětími s převažující popisností.

3.2.1.5 SROVNÁNÍ PŘEKladu A ORIGINÁLU

Překlad a originál se poměrně shodují v užití dlouhých souvětí. Nicméně, v originální ukázce nenajdeme tolik nespisovných prvků jako v českém překladu. Překladatel chtěl pravděpodobně přizpůsobit formu textu jeho obsahu. Což můžeme vidět např. u výrazu „*fotřici*“ (otcové), v anglickém originálu „*old men*“ („stařiči“), nebo u slova „*příšerka*“, v původním textu „*old contraption*“ (starý přístroj, který vypadá zastarale, nebo nevíme, jak jej použít).

3.2.2 UKÁZKA Č. 2

„I was just sitting there riding.“ „Me, I was singing. I sat down next to you ‘cause I was afraid to set down next to any gals for fear I go crazy and reach under their dress. I gotta wait awhile.“ „Another hitch in prison and you ‘ll be put away for life. You better take it easy from now.“ „That ‘s what I intend to do, only trouble is m ‘nose opens up and I can ‘t tell what I ‘m doing.“ Here was a young kid like Dean had been; his blood boiled too much for him to bear; his nose opened up; but no native strange saintliness to save him from the iron fate. „Be a buddy annd watch m ‘nose don ‘t open up in Denver, will you, Sal? Mebbe I can get to my brother ‘s safe.““ (J. Kerouac 2000, s. 233-234)

„„Jen tak jsem seděl a jel.“ „Člověče, já si zpíval. Sed jsem si k tobě, poněvadž jsem se bál sednout si k nějaký buchtě, že bych to nevydržel a hrábnul jí rovnou pod sukni. Musím ještě chvílku počkat.“ „Ještě jeden pobyt v lapáku a pak bys šel na doživotí. Ted’ by sis měl radši dávat bacha.“ „Právě že chci, jenže průser je, když začnu vidět rudě, pak nevím, co dělám. [...] Byl to stejnej mladej cápek, jako býval kdysi Dean: krev v něm vřela mnohem víc, než dokázal snést, a pak viděl rudě; neměl ale tu vrozenou podivnou svatost, která by ho uchránila před osudem za mřížema. „Bud’ kámoš a dávej bacha, kdybych začal v Denveru vidět rudě, platí, Sale? Snad se k tomu bráchovi dostanu v pořádku.““ (J. Josek 2019, s. 312)

3.2.2.1 ROVINA FONETICKO-FONOLOGICKÁ (HLÁSKOSLOVNÁ)

V druhé ukázce se objevuje, např. odsunutí -l po souhlásce v přičestí minulém „sed“. Dále zde nechybí častý jev - nespisovná koncovka -ej „stejnej, mladej“. Nechybí ani zjednodušení souhláskových skupin „někáký“.

3.2.2.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ (MORFOLOGICKÁ)

Stejně jako v předešlé ukázce i zde nacházíme obecně české zakončení -ma v 7. pádě „mřížema“

3.2.2.3 ROVINA LEXIKÁLNÍ (SLOVNÍ ZÁSOBA)

V této rovině máme možnost setkat se s větším množstvím nespisovných prvků. Například takové slovo buhta (ve významu žena, dívka) se může na první pohled zdát, jak obecně české slovo, nicméně už patří do hovorové češtiny. Dále zde máme expresivní slovo

„hrábnul“. Dalším výrazem je argotický „lapák“ (vězení) nebo frazém „dávat bacha“ (dávat pozor; z původně argotického slova „bach“⁶). Dále zde najdeme nespisovné a vulgární slovo „prúser“ (neboli průšvih – hovorové). Stejně tak obecné a expresivní „cápek“ (nezkušený mladík, nováček) a „bráchovi“. Slangovým výrazem je tady, kupř. výraz „kámoš“.

3.2.2.4 ROVINA SYNTAKTICKÁ (VĚTNÁ SKLADBA)

Zde je text tvořen především z dialogů. Je zde časté střídání vět jednoduchých a dlouhých souvětí. Nicméně zde nenajdeme chybnou interpunkci, nebo její absenci.

3.2.2.5 SROVNÁNÍ PŘEKladu A ORIGINÁLU

Jak jsme si mohli všimnout, v ukázce převažuje dialogičnost textu. S tím souvisí i vyšší výskyt nespisovných prvků. V originální ukázce si můžeme všimnout mnoha stažených tvarů, kupř. „*you ‘ll, That ‘s, I ‘m, can ‘t, brother ‘s*“. Tyto stažené tvary nejsou sice vyloženě nespisovné, ale ve formální angličtině se rozhodně objevovat nemají. Přesto se v ukázce originálu objevují nespisovné stažené tvary, např. „*‘cause, gotta, m ‘nose, mebbe*“. Co se týče lexikální stránky originálu, máme zde například slangový výraz „*gals*“ (označení pro ženy/dívky) a „*buddy*“ (označení pro blízkého přítele).

Jiří Josek ve svém překladu použil především nespisovné koncovky a slangové, obecně české či argotické výrazy. Pro některé slangové výrazy a slovní spojení se snažil najít vhodné ekvivalenty, např. „*buddy = kámoš, gals = buchta, m ‘nose opens up = vidět rudě*“.

Když se podíváme, co jsme z rozboru ukázek zjistili, uvidíme, že nejčastěji byla zastoupena *nespisovná změna ý/í na ej* a *nespisovná koncovka -ej*. Ty jsou velmi frekvencované v díle celkově „*zejtra správnej, mexikánskej, s‘atej, myslej, tejden*“. Dalším velmi častým jevem je *obecně české zakončení -ma v plurálu v 7. pádě* „*tipama, báglama, rodinama, bradkama, čepicema*“. Jev *zjednodušení souhláskových skupin* se nám často ukazoval v podobě různých tvarů slova „*ňákej*“ (př. *ňákýho*).

Zajímavější je dílo ze stránky lexikální. Je zde použito mnoho *obecně českých, slangových a argotických výrazů a frazémů*, např. „*kámoš, aut‘ák, děcka, dávat bacha, fakani,*

⁶ HUGO, Jan, ed. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost : historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, c2009, s. 53

bágly, poldové“. Nechyběla ani *slova původem cizí*, která jsou dnes běžně užívaná „bejby, oukej, džubox, bistro, fajn“.

Jak jsme si mohli všimnout, v rovině syntaktické tohoto díla se nespisovné prvky příliš neuplatňují. Postřehnout jsme mohli především časté používání dlouhých souvětí. Při srovnání originálního díla a jeho českého překladu jsme si mohli všimnout, že český překlad je více prostoupený nespisovnými prvky. Tyto prvky jsou do textu dobře začleněny, nijak text nenarušují, a navíc podtrhují ráz celého díla.

3.3 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH DĚL

Když se podíváme na dílo W. Millera – *Prezident Krokadýlů*, všimneme si, že samotný autor i překladatel do textu vměstnali co nejvíce možných nespisovných prvků. V českém překladu se jedná především o obecně české prvky, slang a argot. Pro zdůraznění nízké gramotnosti postav začlenil J. Škvorecký do svého překladu záměrné pravopisné chyby. Dále v celém díle chyběly čárky ve větách, dokonce i věty byly jednodušší. V textu bychom stěží hledali složitá a dlouhá souvětí. Nechyběly ani časté vulgarismy a expresivní výrazy. Překladateli se podařilo začlenit nespisovné prvky do všech čtyř jazykových rovin (foneticko-fonologické, morfologické, lexikální a syntaktické). Je zcela zřejmé, že se Škvorecký snažil při svém překladu zachovat co největší autentičnost díla. Podařilo se mu originální text přeložit tak, aby obsah slov a frází zůstal co nejvíce zachován. Zároveň se pro tento obsah pokoušel najít co nejvhodnější formu překladu.

Naopak původní dílo J. Kerouaca, po srovnání s W. Millerem, na první pohled nepůsobí nijak zvlášť nespisovně. Dokonce český překlad J. Josky v sobě zahrnuje víc nespisovných prvků než dílo původní. V českém překladu najdeme několik výrazných obecně českých prvků, které byly zmíněny už při rozboru ukázek. Vzhledem k tomu, že bylo dílo původně napsáno bez jakékoli interpunkce, která nakonec na žádost vydavatele byla doplněna, byl zde rozbor syntaktické roviny prakticky bezpředmětný. Na rozdíl od Millerova *Prezidenta Krokadýlů* má román *Na cestě* větší nádech spisovnosti. Přesto v překladu nacházíme obecně české, a hlavně slangové výrazy. Velkým rozdílem mezi oběma díly je délka vět. Ačkoli W. Miller psal především krátké, stručné věty jednoduché, psal J. Kerouac nepochybně složitější a delší souvětí, než W. Miller. Tudíž jeho text připomíná jednu dlouhou myšlenku. Co se překladu týče, musela autorova kreativita poněkud více zapůsobit. Původní text byl sám o sobě složitější, tudíž J. Josek musel některá slova nebo fráze přizpůsobit českému jazyku. Oproti dílu W. Millera a jeho překladu do českého jazyka

v podání J. Škvoreckého je román Na cestě jazykově chudší. Překladatel se alespoň svým překladem snaží podtrhnout ráz celého díla.

Po srovnání obou děl můžeme s jistotou říci, že dílo W. Millera je doslova naplněné nespisovnými prvky, slangovými a argotickými výrazy. Jejich překlad do českého jazyka v podání J. Škvoreckého byl mimořádně vydařený. J. Škvoreckému se podařilo zachovat co největší autentičnost textu, mistrovsky pracuje s obecnou češtinou, slangem a argotem a zároveň se mu podařilo zachovat strukturu textu co nejvíce podobnou původnímu dílu.

V díle J. Kerouaca se sice nenachází takové množství nespisovných prvků jako v díle W. Millera, nicméně i zde se najdou některé obecně české prvky. Zajímavější je spíše lexikální rovina publikace, kde je užito mnoho slangových výrazů. Dlouhá souvětí spíše ztěžovala překladateli práci. Přesto se J. Josek své úlohy zhostil zodpovědně a snažil se též o věrný a zároveň vhodný překlad, nicméně při srovnání sami vidíme, že ve svém překladu musel udělat mnohem více ústupků než J. Škvorecký ve svém překladu.

ZÁVĚR

Problematika překladu uměleckého textu stále nemá v překladatelské obci jednotné stanovisko. Ačkoli jsou někteří badatelé stoupenci myšlenky absolutní nepřeložitelnosti, v současné době se vědecká obec přiklání spíše k názoru absolutní přeložitelnosti uměleckého textu. Nicméně, ani přes veškerý překladatelský optimismus badatelé nevyklučují částečnou nepřeložitelnost uměleckého textu. Najít totiž optimální řešení pro překlad je velmi nesnadné a dosáhnout dokonce adekvátního překladu je skutečně náročné. Přesto by ztížené podmínky překladu neměly vést k tvrzení, že je text nepřeložitelný. Velmi často je zdařilost překladu závislá na schopnost a kreativitě překladatele. Jako přístup k překladu jsme si uvedli teorii ekvivalence, se kterou se pojí mnohá omezení. Z tohoto důvodu se v současnosti badatelé přiklánějí k tzv. adekvátnímu překladu. Přesto nejdůležitějším faktorem celého překladu zůstává překladatelova zodpovědnost. Je důležité, aby se svého úkolu zhostil zodpovědně, respektoval dominanty originálu a byl schopen přiblížit text současným čtenářům.

Češtinu, jako národním jazyk, dělíme především podle spisovnosti. Nespisovný jazyk zahrnuje značné množství interdialektů, dialektů a sociolekty. Nejvíce zastoupeným útvarem v nespisovné češtině je obecná čeština, která je zastoupena na značné části našeho území a má dlouhou vývojovou tradici. Nejfrekventovanější obecně české prvky se týkají jazykové roviny mluvnické a lexikální. Další důležitou skupinou nespisovného jazyka jsou tzv. sociolekty. Mezi sociolekty řadíme především slang, jehož součástí bývala profesní mluva, která se v současnosti více osamostatnila a jako poslední – argot. V současné době se argot pod vlivem sociálních podmínek z naší komunikace téměř vytratil. Běžný uživatel jazyka se s ním může sekat prostřednictvím literatury a filmu.

Analýza textu se týkala dvou reprezentativních děl - publikace od W. Millera – Prezydent Krokadýlů v překladu J. Škvoreckého a román Na cestě od J. Kerouaca v překladu J. Josky. Vybrané ukázky z textů obou publikací v originálním (anglickém) jazyce a českém překladu byly podrobeny důkladné analýze (v rámci čtyř jazykových rovin) a vzájemné komparaci. Po rozboru obou děl jsme došli k závěru, že umělecký překlad je v zásadě možný. Nicméně docházelo k jistým posunům především ve formě než v obsahu slov a slovních spojení. Více než k teorii ekvivalence, která je dost nekompromisní, se přikláníme spíše k adekvátnosti, kterou chápeme jako optimální přiblížení se originálu.

V díle W. Millera a jeho českém překladu jsme zjistili značné množství nespisovných prvků, a to ve všech čtyřech jazykových rovinách. Mezi nejfrekventovanější patří obecně české prvky, slangová a argotická slova. Samotný text byl koncipován jednoduše, žádná složitá souvětí. Slovní zásoba byla též jednoduchá – náročnější slovní zásoba by neodpovídala záměru díla. J. Škvorecký se v tomto překladu vyznamenal jako mistr slov. Dokázal vhodně přeložit i těžko přeložitelné výrazy, navíc text celkově působí věrohodně a nespisovné prvky jsou v něm začleněny nenásilně.

Publikace od J. Kerouaca neskýtala takové značné množství nespisovných prvků ve všech čtyřech jazykových rovinách. V analýze textu se nejvíce projevila rovina lexikální. Ačkoli se je originální text psán spíše neformální angličtinou, v dialozích textu najdeme i slangové výrazy či frazémy. Pokud jde o český překlad, J. Josek do svého překladu začleňoval víc nespisovných prvků, než bylo užito v původním díle. Text originálu je koncipován složitěji, jsou použity dlouhá souvětí i náročnější slovní zásoba. Překlad do českého jazyka patrně nebyl jednoduchý a překladatel musel být při překladu velmi kreativní a trpělivý.

Při komparaci obou děl bylo jasné, že překlad J. Škvoreckého je jazykově propracovanější a kreativnější, přesto si zachoval svou věrohodnost. Jedná se skutečně o adekvátní překlad, při kterém je brán zřetel na původní ráz díla. Překlad J. Josky není jazykově tolik propracovaný jako dílo J. Škvoreckého, nicméně překladatel musel při překladu čelit větším obtížím spojeným s dlouhými souvětími a náročnější slovní zásobou. Přesto lze jeho překlad označit za adekvátní.

RESUMÉ

V této kvalifikační práci jsme si přiblížili bázové pojmy, jako jsou přeložitelnost, ekvivalence a adekvátnost. Zmínili jsme si názory na absolutní (ne)přeložitelnost uměleckého textu a jak se v současné době badatelé přiklánějí k teorii adekvátního překladu.

Dále jsme si přiblížili stratifikaci národního jazyka, kde jsem si češtinu vymezili především podle spisovnosti. Blíže jsme si definovali jednotlivé útvary spisovného, a především nespisovného českého jazyka. Klád se důraz nejen na obecnou češtinu, ale i sociolekty (slang, profesní mluva, argot).

V poslední části práce jsme prováděli praktický výzkum, jehož cílem bylo potvrdit, že umělecký překlad je v zásadě možný. Byly zde srovnány ukázky dvou publikací, jak v původním anglickém jazyce, tak v českém překladu. Tyto ukázky byly důkladně analyzovány po jazykových rovinách. Nakonec došlo ke srovnávání nejen ukázek v původním jazyce a českém překladu, ale i ke srovnání obou publikací. Cíl práce byl potvrzen a pro překlady reprezentativních děl byl použit adekvátní překlad.

RESUME

In this thesis, we closely focused on some basic terms such as ability of translation, equivalency or adequacy. We mentioned our opinions on the (im)possible translation of artistic texts and how do the contemporary scientists support the theory of adequate translation.

In the next part, we described the stratification of Czech language, depending on the level of informality. We clearly defined individual examples of formal and informal Czech language, with the focus on colloquial Czech language. We did not mention only formal and general use of Czech language, but we focused on so called sociolects, such as slang, argot or professional speech.

Last part of this thesis brings the results of the practical research. The main aim of this research was to find out the actual possibility of artistic translation. Parts of two main publications were compared in this research. Both of them were written not only in original English language, but also in Czech translation. They were analysed in detail, with the focus on their language structure. We did not only compared the English book with the Czech translation, but we also compared both publications with each other. The aim of this practical

research was confirmed and there was an adequate translation used for both the examples of these representative works.

SEZNAM LITERATURY

Odborná literatura a prameny

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s.

HAUSENBLAS, Karel. *Výstavba jazykových projevů a styl*. Praha: Univerzita Karlova, 1971, 184 s.

HORÁLEK, Karel. *Kapitoly z teorie překládání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, 91 s.

HORÁLEK, Karel. *Příspěvky k teorii překladau*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, 171 s.

HRALA, Milan. *Současnost uměleckého překladau*. Praha: Československý spisovatel, 1987, 74 s.

HRBÁČEK, Josef. *Úvod do studia českého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 164 s.

HRDLIČKA, Milan. *Překladaatelské miniatury*. Praha: Karolinum, 2014, 113 s.

HUGO, Jan, eds. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost : historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, c2009, 496 s.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, eds. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 604 s.

KEROUAC, Jack. *On the road*. London: Penguin Books, 2000, 280 s.

KEROUAC, Jack a Jiří JOSEK. *Na cestě*. Praha: Argo, 2019, 392 s.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. Praha: Ivo Železný, 1998, 386 s.

MILLER, Warren a Josef ŠKVORECKÝ. *Prezydent Krokadýlů*. Praha: Argo, 2010, 275 s.

SVOBODOVÁ, Jana. *Fenomén spisovnosti v současné české jazykové situaci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, 233 s.

VILIKOVSKÝ, Ján a Emil CHAROUS. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002, 246 s.

Internetové zdroje

JIRSOVÁ, Anna, Hana PROUZOVÁ a Naďa SVOZILOVÁ. Poznámky k mluvě mládeže. *Naše řeč* [online]. 1964, 47(4), 193-199 [cit. 2021-6-8]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5057>

KRČMOVÁ, Marie a Jan CHLOUPEK. Národní jazyk. *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017 [cit. 2021-5-7]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/N%C3%81RODN%C3%8D%20JAZYK>

NOVOTNÝ, Michal. Lážo plážo. *Český rozhlas* [online]. c1997-2021, 4. červenec 2003 [cit. 2021-6-8]. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/lazo-plazo-7258178>

URBAN DICTIONERY. Piece. *Urban Dictionary* [online]. c1999-2021, 8. srpen 2004 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=piece>

URBAN DICTIONERY. Bread. *Urban Dictionary* [online]. c1999-2021, 23. srpen 2003 [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Bread>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV, lexikografický kol. Řehnit se. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 2011 [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%99ehnit&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV, lexikografický kol. Kraťas. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 2011 [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=kra%C5%A5as&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV, lexikografický kol. Prcat. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 2011 [cit. 2021-6-17]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=prcat&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV, lexikografický kol. Siréna. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 2011 [cit. 2021-6-17]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=sir%C3%A9na&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>